

HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL'IN Ş. KUTLU TARAFINDAN SADELEŞTİRİLMİŞ MAİ VE SİYAH'I ÜZERİNE BAZI TESPİTLER*

Enfel DOĞAN**

Eldina MEMİC***

Geliş Tarihi: Şubat, 2016

Kabul Tarihi: Haziran, 2016

Öz

Bir dildeki göstergeleri, yalınlaştırma ve güncelleştirme amacıyla aynı dil içinde başka göstergelerle söyleme işlemine dil içi çeviri adı verilmektedir (Göktürk, 1978: 60). 'Dili eskimiş' eserlerdeki kelime ve cümlelerin yenileriyle değiştirilmesi olarak dil içi çevirinin Türk kültür hayatındaki rolü çok önemlidir. Yeni neslin anlayabileceği bir şekilde eseri yeni dilde yeniden yazmak oldukça zor ve sorumluluk gerektiren bir görevdir. Eserin özünden uzaklaşmadan, yazarın asıl vermek istediği motif, duygu, anlam ve düşünceler kaçırılmadan yapılması gereken narin çalışmadır. Diller arası çeviride, çevirmen kendini iki dil arasında bir yaratıcı gibi düşünebilirken, dil içi çeviri bu özgürlüğü tanıyamaz. Bu çalışmada Servet-i Fünûn romanının en büyük şahsiyetlerinden Halit Ziya Uşaklıgil'in "Mai ve Siyah" romanının 1942 tarihli baskısıyla 1988 tarihli baskısı karşılaştırılarak Şemsettin Kutlu tarafından yapılan sadeleştirmenin hangi ölçüde ve ne şekilde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dil içi çeviri, Sadeleştirme, Değiştirmeler, Çıkarmalar, Eklemeler.

SOME FINDINGS OF HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL'S NOVEL 'MAİ VE SİYAH (THE BLUE AND THE BLACK) SIMPLIFIED BY ŞEMSETTİN KUTLU

Abstract

Intralingual translation means expressing indicators in one language with different indicators within same language in order to simplify and modernize certain literary works or scripts. Role of intralingual translation with changing words and sentences in order to modernize them, is very important in literary works in Turkish culture with old fashioned expressions. Transcription of old literary works in a way that young generations would understand it is really hard and responsible. It is very hard to achieve losing meaning, motives, feelings and importance of that literary work that has been translated. While we can call a creator - person who translates from one language to another, intralingual translation doesn't give you that kind of freedom. In this work, analysis of literary work written in year 1942 and 1988, Mai ve Siyah written by Halit Ziya Uşaklıgil is discussed. This is one

* Bu makale, Doç. Dr. Enfel Doğan'ın danışmanlığında Eldina Memic tarafından kaleme alınan "Halid Ziya Uşaklıgil'in Ş. Kutlu Tarafından Sadeleştirilmiş Mai ve Siyah'ı Üzerine Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından kısaltılarak ve birtakım düzenlemeler yapılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, enfel@istanbul.edu.tr.

*** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi. eldina.memic90@gmail.com.

of the biggest representatives of Servet-i Fünûn novels, hence we tried to determine in which way and how much did Şemsettin Kutlu simplify these literary works.

Keywords: Intralingual translation, Simplification, Replacements, Extractions, Additions.

Giriş

a) Servet-i Fünûn Dergisi ve Topluluğu Üzerine¹

Servet-i Fünûn edebiyatının oluşmasında adını aldığı dergi 27 Mart 1891 tarihinde D. Nikolaidi'nin sahip olduğu *Servet* gazetesinin eki olarak çıkmaya başlamıştır. Hem derginin çıkması hem de derginin adı konusunda Recaizade Mahmud Ekrem'in Mekteb-i Mülkiye'den öğrencisi Ahmet İhsan'ın katkısı büyük olmuştur. İlk sayılarda genellikle başta Ahmet İhsan'ın olmak üzere Ahmet Rasim'in, Nabizâde Nâzım'ın, Mahmud Sadık'ın ve Dr. Besim Ömer'in kaleme aldıkları yazılar görülmektedir. 1893 yılında sonra batılı yazarların eserlerinden çeviriler ve Halid Ziya Uşaklıgil'in hikâye denemeleri de çıkmaya başlamıştır.

İsminden anlaşılacağı gibi, başlangıçta daha çok fennî yazılara yer veren *Servet-i Fünûn* dergisi, bu edebî topluluğun oluşmasında büyük emeği olan Tevfik Fikret'in yazı işleri müdürlüğüne getirilmesinden sonra edebiyat ve sanat dergisi olmakla kalmayarak Türk edebiyatının modernleşme sürecine çok önemli katkısı olan bir yayın hâline gelmiştir. Tevfik Fikret'in ardından Halid Ziya Uşaklıgil, Cenâb Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahid gibi büyük bir sanat aşkına sahip olan gençlerin de dergiye katılmasıyla Servet-i Fünûn Topluluğu kurulmuştur. *Servet-i Fünûn* etrafında toplanan bu gençler Tanzimat'ın ikinci neslinden beri Batı edebiyatından ve en çok Fransız edebiyatından örnek alarak yazılmaya başlayan şiir, roman, öykü ve tiyatro eserlerinin etkisiyle kısa zamanda Avrupâî şiirler, öykü ve roman tefrikalarını yazmaya başlamışlardır.

Şiirde Tevfik Fikret, Cenâb Şahabettin, Ali Ekrem, Süleyman Nazif; roman ve hikâyede de Halid Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit ve Mehmet Rauf gibi isimleri bünyesinde bulunduran Servet-i Fünûn edebî hareketi büyük başarı kazanmıştır.

Servet-i Fünûn'un getirdiği yeniliklerin arasında dil karşısındaki tutumları öne çıkmaktadır. Fransız şiirinden alınan yeni türleri ifade etmek için yetersiz olan eski kelimeler sözlüklerden alınarak onları yeni terkiplerle birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Halk diliyle yazma geleneği bir kenara itilmiş, konuşma dilinden uzak, Servet-i Fünûncular arasında anlaşılabilir saklı bir şiir dili ve üslûp meydana gelmiştir. Hâlâ ayakta olan eski edebiyat taraftarları

¹ Bu bölüm hazırlanırken Kenan Akyüz'ün *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri* (1860-1923) (Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, No: 284, 1979.), Ali İhsan Kolcu'nun *Servet-i Fünûn Edebiyatı* (Ankara, Salkımsöğüt Yayınları, 2005) ve İsmail Parlatur'un koordinatörlüğünde hazırlanmış olan *Servet-i Fünûn Edebiyatı* (Ankara, Akçağ Yayınları, 2006) isimli çalışmalar kullanılmıştır.

Servet-i Fünûncuları eleştirerek Fransız edebiyatına aşırı bağlı oldukları, yazdıkları eserlerin orijinal olmaması, kullandıkları dil ve üslûbun halktan uzak olması ve Türk şiirini anlaşılabilir hale getirdikleri için onları suçlamışlardır. Ahmet Mithat de 14 Mart 1897 tarihinde yazdığı *Dekadanlar* başlıklı makalesinde Servet-i Fünûncuların konuşma dilinden uzaklaştıklarını ifade ederek onları eleştirmiştir.

Servet-i Fünûn edebiyatının roman türündeki en önemli ismi kuşkusuz Halid Ziya'dır. Onun *Mâi ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Kırık Hayatlar* ve *Nesl-i Ahîr* romanları edebiyatımızda hem üslûp açısından, hem realizm, natüralizm hem de psikolojik gerçekçilik açısından yeni açılımlar getirmiş eserlerdir. "Bizde asıl romancılık Halid Ziya ile başlar" (Tanpınar, 1969: 296).

b) *Mai ve Siyah* Romanının Basımları Üzerine

Mai ve Siyah romanı Mayıs 1896 ile Mart 1897 tarihleri arasında *Servet-i Fünûn* dergisinde tefrika edilmiş; daha sonra eski alfabeye farklı basımları yapılmıştır. Dil ve üslûp olarak Halid Ziya'nın mensubu olduğu Servet-i Fünûn akımının anlayışını en koyu biçimde yansıtmaktadır.

Halid Ziya Uşaklıgil, *Servet-i Fünûn* yıllarında Osmanlıcanın zor bir dil olmadığını, Arapça ve Farsça unsurları dilden çıkarmanın imkânsız olduğunu, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin Türkçe karşılıklarının verilmek istenen anlamlardan uzak olduğunu savunmuştur.

İstanbul lisanını anlamıyorlar diye bütün Osmanlılara Uygurca mı, Tatarca mı öğretmeğe teşebbüs olunacak, bütün bu fakr u mahdudiyetiyle öyle bir lisanı öğrenmeğe teşebbüs edeceğimize bugünün latif, güzel Osmanlıcasını öğretmeğe çalışmak elbette müreccahtır (Timurtaş, 1963: 92).

Ancak daha sonraları 1908 yılında yazdığı bir makalede, bu görüşlerinden farklı ifadeler kullanmıştır. Ayrıca mensubu olduğu Servet-i Fünûn akımı tesiriyle ve Arap harfleriyle kaleme aldığı *Aşk-ı Memnu*, *Mai ve Siyah*, *Bir Ölümlü Defteri* gibi eserlerini yeni Türk harfleriyle ve halkın anlayabileceği sade bir dille yeniden yayımlamıştır. *Mai ve Siyah* romanının 1942 basımındaki 'Birkaç Söz' adlı önsözünde kendisi tarafından yapılan *Mai ve Siyah*'ın sadeleştirilmesinde kullanılan yöntemi şöyle açıklamıştır:

Mai ve Siyah için sadeleştirilmesi ve yeni yazı ile tekrar basılması hakkında ısrar edenler olduğu gibi eserin, yeni yazı ile basılmasına değil, fakat sadeleştirilmesine itiraz edenler de bulundu. Eser eski halinde mevcut olmakta devam ediyor, eğer ona genç nesil de rağbet edecekse yeni yazı ile basılması bir zaruret demek oluyor, bu takdirde de sadeleşmesine şiddetle lüzum var; mademki yeni nesle mahsus olacaktır, lisanını onun kabul edebileceği bir şekilde sokmak teşebbüsün tabii bir icabı demektir.

Ancak sadeleştirmek için ne yaptım: Terkibleri, me'nus olmayan kelimeleri, ağır cümleleri bugünün zevkine uydurmak istemedim. Üslûba, ibarelerin inşa tarzına, velhasıl eserin bünyesine asla dokunmadım. Aksine hareket, kitabı esas mahiyetinden soymak olurdu.

Terkibleri ve kelimeleri değiştirirken bunların hayale a'id olan vasıflarını açık lisan ile mugaza etdim. Hattâ meselâ: 'Baranı elmas', 'Baranı dürrisiyah' terkiblerini, sonra hikâyenin kahramanı şa'irin kendi şivesinde kullandığı ta'bir ve terkibleri bıraktım. Bunlara dokunmak mümkün değildi. Kitabda kalan lugatleri yeni nesilden me'nus bulmıyanlar olabilir, fakat i'tikadımca yenilik, lisanını, yenisi kadar eskisini de, bilmemek değildir. Hiç bir millette hiç bir münevver genç yoktur ki kendi lisanının geçmişine vakıf olmasın.

Yapılan işe da'ir fazla izahata lüzum görmüyorum, vücade gelen eser için mahiyetini göstermeğe kâfidir.

İmlâ için de birkaç söz ilâve edeceğim:

Görülecek ki imlâda kendimce muvafık bulduğum değişiklikler var. İctihad kapısı kapanmamış olduğundan ben görüşme ve söyleyişime göre yazdım, netekim bir taşra çocuğu da kendi telaffuzuna göre bir imlâ kullanmaktadır ve kullanacaktır. Hiç kimseye "Beni taklid ve bu tarzı ta'kib ediniz!" diyecek salâhiyete malik olmak iddi'asında değilim, ancak kendi nefsimde ta'allûk eden salâhiyetle kana'at ediyorum (Uşaklıgil, 1942: V-VI).

1930, 1940 ve 1950'lerde Hilmi Kitabevi tarafından basılan, Uşaklıgil'in sadeleştirdiği metinde sözlük veya dipnot vb. açıklamalar kullanılmadığı için metnin ne ölçüde sadeleştirildiğini gösterecek hiçbir belirti bulunmamaktadır. Halid Ziya'nın kendi eseri üzerinde yaptığı sadeleştirme üzerine Yusuf Tepeli bir kitap hazırlamış ve yapılan sadeleştirmeleri tek tek tespit etmiştir.

Halit Ziya sadeleştirme yaparken kelimelerin Türkçe kökenli olması konusunda ısrarlı davranmamış, ancak dil bilgisi kurallarını büyük ölçüde Türkçeleştirmiştir. Farsça dil bilgisi kurallarıyla kurulmuş kavram ilişkilerini Türkçeleştirirken kavram işaretlerini de Türkçe veya "munis" olarak kabul ettiği alıntı kelimelerle değiştirmiştir (Tepeli, 1999: 257).

1960 ve 1970'lerde İnkılap ve Aka tarafından basılan, Şemsettin Kutlu'nun sadeleştirdiği metin; dipnotlar, metin içindeki parantezler ve eserin sonundaki sözlüğü içermektedir. Ancak değiştirilen, çıkarılan ve eklenen bilgilerin büyük kısmının belirtisine rastlanmamaktadır.

2001 yılında Özgür Yayınları tarafından basılan ve Enfel Doğan tarafından yayına hazırlanan metinde esere fazla müdahale edilmemiştir. Romanın bizzat Halid Ziya Uşaklıgil tarafından sadeleştirilen ve Hilmi Kitabevi tarafından basılan 1938 yılı baskısı esas alınarak bu eserdeki bilinmeyen kelime, terkip ve ibarelerin anlamları köşeli parantezler içinde verilmiştir. 1938 baskısında kaldırılan “izafet kesre”leri ise yeniden konulmuştur. Kelime veya terkiplerin tek tek karşılıkları yerine, cümle içindeki işlevine ve anlamına uygun olmasına dikkat edilmiştir. Açıklanması gereken kelimeler ise dipnotlarda verilmiştir.

c). Dil İçi Çeviri Üzerine

Genellikle “bir metni bir dilden başka bir dile çevirme, tercüme etme” şeklinde tarif edilen çeviriler sadece diller arasında yapılan bir eylem değildir. Tarihî lehçelerden çağdaş lehçelere çeviriler, çağdaş lehçeler arasında yapılan çeviriler, ‘dili eskimiş’ eserlerin düzenlemelerden geçirip üslubunda değişiklikler yapılarak yeniden yayımlama işlem süreci dil içi çeviri olarak adlandırılmaktadır.

Kaynak dildeki bir iletinin yeni sözcüklerle söylenmesi olarak da ifade edilebilecek olan dil içi çeviriye verilecek örneklerin başında, bir uzmanlık diliyle yazılmış bir metnin herkesin anlayacağı biçimde basitleştirilerek yeniden yazılması gelir. Nitekim dil içi çeviri uygulamalarında özellikle üç nokta dikkat çekicidir. Çeviriyle ilgili söylenecek şeylerin başında tek tek sözcüklerin değil, metnin; hatta bağlamların çevrildiğidir. Oysa Türkçe eserlerin dil içi çevirilerinde metinler bütün olarak gözetilmemekte, sadece ‘eski’ ve ‘yabancı’ olduğu düşünülen sözcükler ‘yeni’leriyle değiştirilmektedirler. İkinci sorun, ‘çevirisi’ yapılan sözcüklerin dilimize ne kadar ‘yabancı’ olduğudur. Genç kuşağa ‘yabancı’ gelen kimi sözcükler daha yaşlı kuşağın belleğinde eskiler / eskil biçimler (*archaism*) olarak yaşamaktadır. Dikkati çeken üçüncü nokta ise, Türkçede sadeleştirme adı altında yapılan çevirilerde, çevirmenin metinde sadece dil düzeyinde değişiklikler yapması değil, yabancı dillerden yapılan çevirilerde görüldüğü gibi çok fazla oranda metin dışı bilgileri metne eklemesidir (Berk, 2005: 141-142).

Yeni Türk edebiyatında dil içi çeviri olarak adlandırabileceğimiz çalışmalar, Arap harfleriyle veya Latin alfabesiyle yazılmış bir eseri “dili eskidiği, kelimeleri anlaşılmadığı, okuyucuya ulaşamadığı” gibi gerekçelerle birtakım düzenlemelerden geçirerek yeniden yayımlama işlemleridir. Bu yayımlama işlemlerinde değişik yöntemlerin uygulandığı görülmekte: paralel metinler hâlinde hem yeni harfli (ancak) eski dilli hem de sadeleştirilmiş metinlerin verilmesi, doğrudan doğruya sadeleştirme yapılması, eski dilli metnin üzerine parantez içerisinde veya dipnotlarda kelime karşılıklarının verilmesi gibi (Doğan, 2011:3).

1830'lardan bu yana süregelen, uygarlık değiştirmeye bağlı olan dil çalışmaları sonucunda edebî eserler okunamama ve anlaşılammama tehlikesiyle yüz yüze kalmıştır. Bu eserlerin dilinin güncelleştirilmesinin ilkinii Halid Ziya Uşaklıgil, yazılışlarından yarım yüzyıl sonra, romanlarının dilini sadeleştirip yeniden yayımlayarak yapmıştır. Halid Ziya, kelimeleri, terkipleri, ağır cümleleri bugünün diline tercüme ederken üsluba ve eserin bünyesine dokunmadığını söylüyordu. Fahrettin Arslan “Dil içi Çeviri ve Gençliğe Hitabe” isimli makalesinde Halid Ziya'nın yaptığı sadeleştirme şöyle değerlendirmektedir:

Söyledikleriyle yaptıklarına örnek olarak, Mai ve Siyah'ın ilk basımı (1897) ile sadeleştirilmiş basımının ilk cümlelerini alıyoruz: “Bir gün, “Mirat-ı Şuun” sahib-i imtiyazı Hüseyin Baha Efendi, matbaaya çehresinde bir şaşaa-i fevkalade parıldayarak girdiği zaman dört nüshadan beri devam eden sanayi-i dahiliye makalesinin altına intiha kelimesinin ya'sını bitmez tükenmez bir hatt-ı medid suretinde çekmekle meşgul olan sermuharrir Ali Şekib'e demiş idi ki...” ve 1945 basımındaki dil ise şöyle verilmiştir: “Birgün, Mira'ti Şuun sahibi imtiyazı Hüseyin Baha efendi, matbaaya çehresinde bir başka sevinç parıldayarak girdiği zaman dört nüshadan beri devam eden “Dahili sanatlar” makalesinin altına son kelimesini iri bir yazı şeklinde karalamakla meşgul olan başmuharrir Ali Şekibe demiştiki...” İki metin karşılaştırıldığında, Halit Ziya'nin söylediğinin aksine, kelime, terkip ve cümle yapısının ötesinde, kültürel öğelerde de değişiklikler olduğu görülür. Alıntının sonunda: “Son kelimesini iri bir yazı şeklinde karalamakla” diye verilen yeni biçimin, özgün metinle hiçbir ilgisi yoktur. Yapılan bir sadeleştirme değildir. Kültürel yapı verilememiştir. Bir edebiyat okurunun, özellikle de edebiyat araştırmacısının yeni metni kullanması düşünülemez (Arslan, 2011: 128).

Servet-i Fünun topluluğunun önde gelen romancılarından Mehmed Rauf'un (1875-1931) *Servet-i Fünûn* dergisinde, 7 Haziran 1900-14 Mart 1901 tarihleri arasında 482-522. sayılar arasında tefrika edilen *Eylül'ün* kitap olarak eski harflerle üç baskısı mevcuttur. Enfel Doğan'ın *Diliçi Çevirisi ve Mehmed Rauf'un Eylül Romanında Yaptığı Diliçi Çevirisi Üzerine*(**Türkbilig**, 2011: 1- 21) başlıklı makalesinde eski harfli birinci baskıyla üçüncü baskıyı karşılaştırarak Mehmed Rauf'un kelimelerde, kelime gruplarda ve cümlelerde yaptığı “değiştirme, ekleme ve çıkarma”ları incelemiştir.

Şemsettin Kutlu'nun Halid Ziya Uşaklıgil'in Mai ve Siyah Adlı Romanı Üzerinde Gerçekleştirdiği Sadeleştirme²

1. Değişiklikler

1.1. Eklerde Yapılan Değişiklikler

Arkadaşlarının şaireyn **diyerek** alay ettikleri (1942: 2) > Arkadaşlarının şaireyin (iki şair) **diye** alay ettikleri (1988: 8).

Eğlenmeğe, gülmeğe, bağırmağa vesile arayan(1942: 5) > **Eğlenmek, gülmek, bağırarak için** fırsat arayan (1988: 11).

Zaten size meslek **değiştirmeğe** (1942: 7) > Zaten size karşı olan görüşümü ve tutumumu **değiştirmek için** (1988: 12).

En gönül okşayan **vadilerde** dolaşarak (1942: 8) > En gönül **vadilerden** dolaşarak (1988: 13).

Tutuşmuş kadar **parlak** çehresi (1942: 8) > Tutuşmuş kadar **parlayan** yüzü (1988: 13).

Bir ucundan tutulsa da **silkilse** (1942: 9) > Bir ucunda tutulsa da **silkelense** (1988: 14).

1.2. Türkçe Kelimelerde Yapılan Değişiklikler

1.2.1. Türkçe / Türkçeleşmiş Kelimeyi Türkçe Kelime ile Karşılması

Sanki **burada** bulunanları bir cazibedairesi içine almıştı... (1942: 10) > Sanki **orada** bulunanlara bir çekim-çekicilikdairesi içine almıştı... (1988: 15).

Öyle bir hale geldi ki hiç **söylememiş...** (1942: 11) > Öyle bir hale geldi ki hiç **konusmamış...**

Herkes **söylüyor** (1942: 3) > Herkes **konusuyor** (1988: 9).

Onu bekliyerek burada kaldıklarını **hatırladılar** (1942: 5) > Onu bekleyerek burada kaldıklarını **akıllarına getirdiler** (1988: 10).

Tepsinin **üstünde** yalnız bir fincan fazla kalmıştı. (1942: 5) > Tepsinin **üzerinde** yalnız bir fincan fazla kalmıştı (1988: 11).

Hattâ **aksine** delâlet edecekbir şey görsem (1942: 7) > Üstelik **tam tersine** bir izlenim bırakacak bir şey görsem (1988: 12).

² Bu bölüm hazırlanırken Yusuf Tepeli'nin *Halit Ziya'nın Mai ve Siyah'ta Yaptığı Sadeleştirme Üzerine Bir İnceleme* (Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1999, VIII + 261 s.) isimli çalışmasında ve Enfel Doğan'ın "Diliçi Çeviri ve Mehmed Rauf'un Eylül Romanında Yaptığı Diliçi Çevirisi Üzerine" (Türkbilig, 2011 / 21: 1-21) isimli makalesinde ortaya koydukları şablondan yararlanılmıştır.

1.2.2. Türkçe kelimeyi Fransızca kelime ile karşılması

Uzakdan kahve getiren **uşığı** gösterdi (1942: 5) > Uzaktan kahve getiren **garsonu** gösterdi (1988: 10).

Uşak mütereddid bir nazarla etrafına bakdı (1942: 5) > **Garson** kararsız bir bakışla yanına yöresine bakındı (1988: 11).

1.3. Arapça Kelimelerde Yapılan Değiştirmeler

1.3.1. Arapça Kelimeyi Türkçe Kelime ile Karşılması

Bir **kaide** altına alınamaz **nağmeler** olur ki... (1942: 10) > Bir **kural** altında alınamaz **ezgiler** olur ki... (1988: 15).

Haniya **fecirden evvel** âfaka hafif bir renk **imtizacile** dağılmış... (1942: 10) > Hani ya **tan ağarmasından önce** ufuklara hafif bir renk **katışımıyla** dağılmış... (1988: 15).

Nazarlara buseler serper... (1942: 10) > **Gözlere** öpücükler serper... (1988: 15).

Haniya **bazı** gözler olur ki... (1942: 10) > Hani ya **kimi** gözler olur ki... (1988: 15).

Hissiyatı yutar... (1942: 10) > **Duyguları duygulanmaları** yutar... (1988: 15).

İşte bir **lisan** istiyoruz ki onda o **nağmeler**... (1942: 10) > İşte (öyle).bir **dil** istiyoruz ki onda o **ezgiler**... (1988: 15).

Bir gencin **ümidle** parlayan **nazarına** saklansın... (1942: 10) > Bir gencin **umutla** parlayan **bakışına** saklansın... (1988: 15).

Bir **lisan**... (1942: 10) > Bir **dil**... (1988: 15).

Bir **lisan** ki sanki **tamamile** bir insan olsun... (1942: 10) > Bir **dil** ki sanki **bütünüyle** bir insan olsun... (1988: 15).

Ahmed Cemilin titreyen sesinde terennüm eden **saf** ahenk dehanın sihir esasına temas etmiş zannedilen çehresinde parlayan bir **sanıha** yıldızı... (1942: 10) > Ahmet Cemil'in titreyen sesinde ezgilenen **katkısız** ahenk dâhililiğın büyülu değneğine değmiş sanılan yüzünde parlayan bir **esinleme** yıldızı... (1988: 15).

Lambanın hafif **ziyası**... (1942: 10) > Lambanın hafif **ışığı**... (1988: 15).

Yükseliyor görünen **hey'eti**... (1942: 10) > Yükseliyor görünen **yapısı**... (1988: 15).

Sanki burada bulunanları bir **cazibe** dairesi içine almışdı... (1942: 11) > Sanki orada bulunanlara bir **çekim-çekicilik** dairesi içine almıştı... (1988: 15).

Ahmed Cemili bir **seneden** beri tanıyorlardı... (1942: 11) > Ahmet Cemil'i bir **yıldan** beri tanıyorlardı... (1988: 15).

Onu bir **kere** görmek... (1942: 10) > Onu bir **kez** görmek... (1988: 16).

Daha doğrusu bir **nev'i** hürmet ederdi... (1942: 11) > Daha doğrusu bir **tür** saygı duyardı... (1988: 16).

O son **kelimeden** sonra... (1942: 11) > O son **sözünden** sonra... (1988: 16).

Orada **sakit, mütefekkir** oturuyormuş zannolunurdu... (1942: 11) > Orada **sessiz, kendi kendine düşünüyormuş** oturuyormuş sanılırdı... (1988: 16).

Yarı **istihza**, yarı tehdid karışık bir **tavırla**... (1942: 11) > Yarı **alaylı**, yarı tehdid karışık bir **durumla**... (1988: 16).

Ahmed Cemil **cevab** vermek istedi... (1942: 11) > Ahmed Cemil **karşılık** vermek istedi... (1988: 16).

Umumî bir **hareket** olmuşdu... (1942: 11) > **Genel** bir **kımıldama** olmuştu... (1988: 16).

Racinin **mukabelesi** kargaşalığa geldi... (1942: 11) > Raci'nin **karşılık olarak söyleyeceği şeyler** kargaşalığa geldi... (1988: 16).

1.3.2. Arapça Kelimeyi Arapça Kelime ile Karşılması

Yorgun bir **tavırla** iskemlesine atıldı... (1942: 11) > Yorgun bir **halde** iskemlesine atıldı... (1988: 16).

Bunlar öyle şaşkın **fakat** öyle boş... (1942: 11) > Bunlar öyle şaşkın **ama** öyle boş... (1988: 16).

Ahmed Cemil **müsaade** istedi... (1942: 12) > Ahmed Cemil **izin** istedi... (1988: 16).

Mir'ati Şuunun bir **sahifesinde** (1942: 4) > Mir'at-ı Şuûn'un bir **sayfasında** (1988: 9-10).

Eğlenmeğe, gülmeğe, bağırmağa **vesile** arayan (1942: 5) > Eğlenmek, gülmek, bağırarak için **fırsat** arayan (1988: 11).

Hazzından ellerini ovuyordu (1942: 8) > **Zevkinden** ellerini ovuyordu (1988: 13).

Fakat sadası safbir ahenk kadar (1942: 8) > **Ama** sesi katıksız bir ahenk kadar (1988: 14).

Ziyinet gibi iki bēlayı **taslit** etmişler (1942: 9) > Süsleme gibi iki belayı **musallat** etmişler (1988: 14).

Güya bu genç nutukdan çıkan **miknatsiyet** nefesile tabiatdan yüksek bir noktaya çekilmiş bir halde (1942: 9) > Sanki bu genç konuşmacıdan çıkan bir **miknatis** soluğuyla buldukları yerden yüksek bir noktaya çekilmişler gibisine (1988: 14).

Mütekellim bir ruh kadar **beliğ** olsun (1942: 10) > Konuşan bir ruh kadar **temiz** olsun... (1988: 15).

Fakat işidilemedi (1942: 4) > **Ama** işitilemedi (1988: 10).

Fakat öyle zannediyorumki (1942: 6) > **Ama** öyle sanıyorum ki (1988: 11).

Fakat hepsi ümidlerinde aldandılar (1942: 6) > **Ama** hepsi umutlarında aldandılar (1988: 12).

Haniya fecirden evvel **âfaka** hafif bir renk imtizaciledağılmış... (1942: 10) > Hani ya tan ağarmasından önce **ufuklara** hafif bir renk katışımla dağılmış... (1988: 15).

1.3.3. Arapça Kelimeyi Fransızca Kelime ile Karşılması

Bağçenin **musiki** takımı gece faslına... (1942: 11) > Bahçenin **müzik** takımı gece çalmasına... (1988: 16).

Kırık dökük **nağme** parçaları... (1942: 11) > Kırık dökük **melodi** parçaları... (1988: 16).

Uç çataldan teşkiline çalıştığı bir **ehram** (1942: 2) > uç çataldan oluşturmaya çalıştığı bir **piramit** (1988: 8).

Lambanın ziyasileyarı gölgeli bir **levha** şeklinde (1942: 8) > Lambanın ışığıyla yarı gölgeli bir **tablo** biçiminde (1988: 13).

1.3.4. Arapça Kelimeyi Farsça Kelime ile Karşılması

Karanlık **ciheti** tercih ediyor... (1942: 12) > Karanlık **köşeyi** yeğliyor... (1988: 16).

1.3.5. Arapça Kelimeyi Rumca Kelime ile Karşılması

Edebiyat binasının o yeni **esaslarını** görmemek için (1942: 7) > Edebiyat yapısının o yeni **temellerini** görmemek için (1988: 13).

1.3.6. Arapça Kelimeyi Moğolca Kelime ile Karşılması

Ziyafet verilmeyince (1942: 1) > **Şölen** verilmeyince (1988: 7).

1.4. Farsça Kelimelerde Yapılan Değişiklikler

1.4.1. Farsça Kelimeyi Türkçe Kelime ile Karşılması

Nazarlara **buseler** serper... (1942: 10) > gözlere **öpücükler** serper... (1988: 15).

Ahmed Cemilin titreyen sesinde terennüm eden safahenk dehanın sihir esasına temas etmiş zannedilen **çehresinde** parlayan bir saniha yıldızı... (1942: 10) > Ahmet Cemil'in titreyen sesinde ezgilenen katkısız ahenk dâhililiğin büyüdü değneğine deymiş sanılan **yüzünde** parlayan bir esinleme yıldızı... (1988: 15).

Bağçenin böyle yan ve **tenha** yerinde... (1942: 11) > Bağçenin yan ve **ıssız** yerinde... (1988: 16).

Gâh küçülüp **gâh** büyüyor (1942: 2) > **Kimi zaman** küçülüp **kimi zaman** büyüyordu (1988: 8).

Hay **safderun** hay! (1942: 4) > Hay **bön adam** hay! (1988: 10).

Uçdukça **pervaz** kabiliyetiartan (1942: 8) > Uçtukça **uçuş** kabiliyetiartan (1988: 14).

Tutuşmuş kadar parlak **çehresi** (1942: 8) > tutuşmuş kadar parlayan **yüzü**(1988: 13).

1.4.2. İtalyanca Kelime ile Karşılananlar

Şişelerin yanına bırakılmış **peşkirler** (1942: 2) > Şişelerin yanına bırakılmış **peçeteler** (1988: 8).

1.4.3. Farsça Kelimeyi Farsça Kelime ile Karşılması

Güya bu gece neşvelerine(1942: 5) > **Sanki** bu gece sevinç ve neşvelerine (1988: 11) Farsça kelime değişimi (Farsça kelime ile karşılananlar).

Güya bu genç nutukdan çıkan miknatisiyet nefesile tabiatdan yüksek bir noktaya çekilmiş bir halde (1942: 9) > **Sanki** bu genç konuşmacıdan çıkan bir miknatis soluğuyla buldukları yerden yüksek bir noktaya çekilmişler gibisine (1988: 14).

1.5. Kelime Gruplarında Yapılan Değişiklikler

1.5.1. Türkçe Kelime Gruplarında Yapılan Değişiklikler

“Dahilî san’atlar” makalesinin altına son kelimesini iri bir yazı şeklinde **karalamakla meşgul olan** (1942: 1) > “Dahili sanatlar” (başlıklı) yazısının altına son sözünü iri bir yazı biçiminde **karalamakta bulunan** (1988: 7).

Üç yüz altmış beşinci gününü **ikmal ediyor** (1942: 1) > Üç yüz altmış beşinci gününü **tamamlıyor** (1988: 7).

Matbaaya **çehresinde** bir başka sevinç parıldayarak girdiği zaman (1942: 1) > Basımevine **yüzünde** bir başka sevinç parıldayarak girdiği zaman (1988: 7).

Sandalyelerinin vaz'iyetini **tebdil etmişler** (1942: 2) > Sandalyelerinin durumunu **değiştirmişler** (1988: 8).

Dönen bir bulut **teşkil edikten** sonradağılıyor (1942: 2) > Dönen bir bulut **oluşturduktan** sonra dağılıyordu(1988: 8).

Melûl bir enkaz kümesi şeklinde(1942: 2) > **Bezgin bıkkın bir yıkıntı** kümesi biçiminde(1988: 8).

Lâtif kıvrıntılarla bükülerek (1942: 2) > **Tatlı kıvrımlarla** bükülerek (1988: 8).

Yetişmiş **zannolunur**(1942: 3) > Yetişmiş **sanılır** (1988: 9).

Ahmed Şevkiye **tevdi'** ettiği derdlerini (1942: 3) > Ahmet Şevki'ye **gizlice anlattığı** dertlerini (1988: 9).

Çıkarmağa **muvaffak olduğu** kabuğu (1942: 3) > Çıkarmayı **başardığı için** kabuğu (1988: 9).

Yarım kalmış sözleri **ikmal ediyorlardı** (1942: 3) > Yarım kalmış sözleri **tamamlıyorlardı** (1988: 9).

1.5.2. Farsça Kelime Gruplarında Yapılan Değişiklikler

1.5.2.1. Tamlayanın da Tamlananın da Değiştirilmediği Tamlamalar

Bir gün, Mir'ati Şuun **sahibi imtiyazı** Hüseyin Baha efendi (1942: 1) > Birgün "Mir'-at-ı Şuûn" (1) gazetesinin **imtiyaz sahibi** Hüseyin Baha efendi... (1) Olayların aynası (1988: 7).

İki sandalye ötede **sahibi imtiyaz** (1942: 3) > İki sandalye ötede **imtiyaz sahibi** (1988: 9).

Sahibi imtiyazı: Hüseyin Nazmi (1942: 3) > **İmtiyaz sahibi:** Hüseyin Nazmi (1988: 9).

Tekrar **sahibi imtiyazın** sırlarına rağbet göstermiş idi(1942: 4) > Yeniden **imtiyaz sahibinin** (kendisine anlattığı) gizli şeylerine ilgi göstermişti (1988: 10).

1.6. Cümlelerde Yapılan Değişiklikler

Said boş fincanını sofraya koydu, Ali Şekib sekizinci elmanın kabuğunu tam çıkarmaktan sarfı nazar etdi (1942: 6) > Said boş fincanını sofraya koydu. Ali Şekib sekizinci elmanın kabuğunu tamamiyle ve tam olarak çıkarmaktan vazgeçti (1988: 11).

Herkes Ahmed Cemilin başlamasını bekliyordu, bu uzun sarı saçlı genç hepsince bir başka fitrata malik olmak üzere tanılır, o söze başlarken herkes bir hürmet hissile sükût ederdi. (1942: 6) > Herkes Ahmet Cemil'in başlamasını bekliyordu. Bu uzun sarı saçlı genç hepsince bir başka yaratılışa sahip bir kişi olmak üzere tanılır, o söze başlarken herkes bir saygı duygusuyla susardı (1988: 12).

2. Çıkarmalar

2.1. Kelimelerde Yapılan Çıkarmalar

2.1.1. Türkçe Kelimelerde Yapılan Çıkarmalar

2.1.1.1. İsimlerin Çıkarılması

Osman Tayyarın matbaadan çıktığına dair *ceridede* iki satırlık... (1942: 72) > Osman Tayyar'ın gazeteden ayrıldığına ilişkin iki satırlık... (1988: 73).

Bağçenin rakid havasını dağıtan *içinde* bir aşk nefhası (1942: 20) > Bahçenin durgun havasını dağıtan, bir aşk esintisi (1988: 24).

2.1.1.2. Zamirlerinin Çıkarılması

Waldteufel'in **bu** meşhur Valse ne vakit... (1942: 19) > Waldteufel'in ünlü valsini ne vakit... (1988: 23).

O mütekebbir edaya **ben** tahammül edemem... (1942: 175) > O yükseklerden bakan, kibirlenen hale katlanamam... (1988: 167).

2.1.1.3. Sıfatların Çıkarılması

Mini mini **bir** bağçe ki... (1942: 57) > Mini mini bahçe ki... (1988: 59).

Uzun **sarı** saçları (1942: 2) > Uzun saçları (1988: 8).

Kırık kırık **çirkin** bir sinirli (1942: 4) > Kırık kırık bir sinirli (1988: 9).

Bu his birinci def'a olarak onun **temiz** dımağına düştü... (1942: 51) > Bu duygu ilk kez olarak onun beynine düştü... (1988: 54).

Belki bir sahife terceme etdi, fakat **ne** harab edici bir yorgunluk... (1942: 56) > Belki bir sayfa çeviri yaptı, ama yıkıcı yıpratıcı bir yorgunluk... (1988: 59).

2.1.1.4. Fiillerin Çıkarılması

Sarı pullar serpilmiş sema sallanıyor, **sallanıyor**... (1942: 18) > Sarı pullar serpilmiş (olan) gökyüzü sallanıyor... (1988: 24).

Yukarı bakılsa mai ve daima mai: aşağı **bakılsa** siyah daima siyah... (1942: 43) > Yukarı bakılsa mavi ve her zaman mavi: aşağı siyah her zaman siyah... (1988: 46).

2.1.1.5. Edatların Çıkarılması

Teşbih yapmak **yahud** Beyoğluna çıkarken... (1942: 38) > Benzetme yapmak, Beyoğlu'na çıkarken... (1988: 41).

Sonra bütün o mülâhazaları tefsir edebilecek **yalnız** tek bir kelime bulabildi: Hayret... (1942: 159) > Sonra bütün o düşünceleri yorumlayabilecek tek bir söz bulabildi: Şaşılacak şey... (1988: 152).

2.1.1.6. Zarfın Çıkarılması

Evvelâ İlyadları Odiseleri okuyacak oldular... (1942: 44) > İlyada'ları, Odisse'leri okuyacak oldular... (1988: 47).

Görülen bir takayyüd ve tekellüf endişesini **henüz** Ahmet Cemil... (1942: 50) > Görülen bir çekinme ve külfetlilik kaygısını Ahmet Cemil... (1988: 53).

Bir müradif düşünerek, **aslında** tabîi ahenkle... (1942: 56) > Onun bir eşanlamlısını düşünerek: doğal bir ahenkle... (1988: 58-59).

2.2. Kelime Gruplarında Yapılan Çıkarmalar

2.2.1. Türkçe Kelime Gruplarında Yapılan Çıkarmalar

O kadar arkadaşlar içinde (1942: 7) > Arkadaşlar içinde (1988: 12).

Babîâli caddesinden çıkarken bakınız, bir matbaa kapısında **önüne geçen birisine** mesela o gün (1942: 18) > Babîâli Caddesi'nden çıkarken bakınız, bir basımevi kapısında, örneğin bugün... (1988: 22).

Bu böyle bir ihtiyacdır ki **hiç bir** maddî fâide beklemeksizin... (1942: 48) > Bu öyle bir gereksinmedir ki maddî yararı beklemeksizin... (1988: 51).

Resmi çıkarılmış, **tasvir edilmiş** görmek mümkün olsa... (1942: 43) > Resim hâline getirilmiş (olarak) görmek mümkün olsa... (1988: 46).

2.3. Eklerde Yapılan Çıkarmalar

Birinden ötekine bir hicran sedası... (1942: 20) > Birden ötekine bir ayrılık acısının sesi... (1988: 25).

Iskemle iki ayağı **üzerinde** durmağa çalışırdı... (1942: 20) > Iskemle iki ayağı **üzerine** durmaya çalışırdı... (1988: 33).

Yine **karşıdaki** köşede yüksekçe... (1942: 30) > Gene **karşiki** köşede yüksekçe... (1988: 35).

Küçücük bir asker ehemmiyetini... (1942: 31-32) > **Küçük** bir asker önemini... (1988: 36).

Bir fikri **beğenmekte** yahu red etmekte... (1942: 35) > Bir düşünceyi **beğenmek** ya da geri çevirmekte... (1988: 39).

Her yaz ailesile gittikleri **Erenköyündeki** köşkünde... (1942: 42) > Her yaz ailesiyle gittikleri **Erenköy'deki** köşkünde... (1988: 48).

Bu musibet öyle bir **beklenilmeyen** darbe... (1942: 45) > Bu felaket öyle bir **beklenmeyen** vuruş... (1988: 49).

Bütün o **çirkinliklerden** mürekkebe gösterir... (1942: 45) > Bütün o **çirkinlikten** meydana gelmiş (gibi) gösterir... (1988: 50).

Bir **aralık** o sükûnun içinde... (1942: 47) > Bir **ara** o sessizliğin içinde... (1988: 51).

Erenköyüne kadar gitmek... (1942: 47-48) > **Erenköy'e** kadar gitmek... (1988: 51).

2.4. Cümlelerde Yapılan Çıkarmalar

Bu çalınan şey'e aşına çıkıyordu, neydi? **Neydi?** Her vakit... (1942: 19) > Bu çalınan şeye tanıdık çıkıyordu, neydi? Her vakit... (1988: 23).

Hayatın az meşakkatlerine mi tahammül etmişti? **Bugün yirmi iki yaşında idi;** fakat bu yaşa gelinceye kadar... (1942: 24) > Hayatın az mı dertlerine eziyetlerine, güçlüklerine katlanmıştı? Ama bu yaşa gelinceye kadar... (1988: 28).

Mektebde yalnız bir senen var, **onun için mektebi bırakmak bir deliliktir. Geçinmek için de geceler var, sabahlar var, akşamlar var.** Seningibi... (1942: 54) > Okulda yalnız bir yılın daha var. Senin gibi... (1988: 57).

Öyle bir hassasiyet ki bir hastalığa benzer de değildir. **Ah! Böyle hasta olanlar: Onlara kendilerini sorunuz, marazlarını tefrih etsinler. Emin olunuz ki bu mümkün olamayacaktır, o mübhem ve müşüvveş ruh, bir lisanın şerhine giremez, o öyle bir şiiirdir ki mahiyeti belki kıymeti zaten vazih olmamasından ibaretdir. Ona bir lisan bulmak, bir suret vermek mümkün olabildiği anda o asıl şiiirlikten çıkmış olur. O hasta ruh, bir billûr parçasıdır ki üzerine şiiirin ziyası isabet etsin, tahlil etmek mümkün olmayan renkler gösterir ve gözleri kamaştırır. Onların ne olduğunu anlamak için onu parlatan ziya ile kendisinin arasına elinizi koymaktan hazer ediniz; yoksa gözünüzün önünde kalacak olan**

sönük, donuk bir cam parçasından başka bir şey değildir. Ahmed Cemil o musibite uğradıktan sonra.... (1942: 46) > Öyle bir duygusallık ki bir hastalığa benzer de değildir. O felakete uğradıktan sonra Ahmet Cemil... (1988: 50).

3. Eklemeler

3.1. Kelimeye Ek İlave Edilmesi

O zaman, birden herkes bir **şey** eksik olduğunu (1942: 5) > O zaman, birden herkes bir **şeyin** eksik olduğunu sezinleyerek(1988: 10).

İnsan gözlerini kapamak (1942: 7) > **İnsanın** gözlerini kapamak (1988: 13).

İnsan kulaklarını tıkamak lazım gelir(1942: 7) > **İnsanın** kulaklarını tıkamak gerekir

Yarı istihza, yarı tehdid karışık bir tavırla (1942: 11) > Yarı alaylı, yarı **tehditle** karışık bir durumla (1988: 16).

Bağçe me'murlarından biri elinde şem'alı değneğile (1942: 11) > Bahçe hizmetlerinden biri **elindeki** ışıklı değneğile (1988: 16).

Halicin ve İstanbulun münevver bir sema altında manzarasına (1942: 13) > Haliç'in ve İstanbul'un aydınlık bir gökyüzü **altındaki** görüntüsüne (1988: 16).

3.2. Kelimelerde Yapılan Eklemeler

3.2.1. Türkçe Kelime Eklenmesi

Güya bu gece neşvelerine(1942: 5) > Sanki bu gece **sevinç** ve neşelerine(1988: 11).

İnanmak istemem (1942: 7) > **Ben** inanmak istemem (1988: 12).

Küçük bir heves bile yokdur (1942: 7) > **En** küçük bir heves bile yoktur (1988: 12).

Onun coşkun dalgalarına sed mi çekebileceksiniz (1942: 8) > Onun coşkun dalgalarına set mi **çekeceksiniz**, çekebileceksiniz (1988: 13).

Nutuktan çıkan miknatisiyet nefesile (1942 s: 9) > Konuşmacıdan çıkan **bir** miknatis soluğuyla (1988: 14).

İyiliğe da'vet olunmazsa iyilik etmek aklına gelmez (1942: 17) > İyilik etmeye çağrılmazsa iyilik etmek **de** aklına gelmez (1988: 21).

Kendine mahsus şive ile terceme etmişti... (1942: 19) > Kendine özgü bir dille **Türkçe'**ye çevirmişti... (1988: 23).

Ta mektebde bir kimya kitabının... (1942: 23) > Daha okulda **iken** bir kimya kitabının...

Ahmed Cemil evin alınışını... (1942: 26) > Ahmet Cemil **bu** evin alınışını... (1988: 31).

Herkesden maksad Cemil'le İkbâl... (1942: 27) > Herkesten kastedilen **de** Cemil'le İkbâl... (1988: 32).

Her yeri cazib olan bu kitabın... (1942: 28) > Her yeri çekici **ve sürükleyici** olan bu kitabın... (1988: 33).

3.3. Kelime Gruplarında Yapılan Eklemeler

Bir gün, **Mir'ati Şuun** sahibi imtiyazı Hüseyin Baha efendi (1942: 1) > Birgün "**Mir'at-ı Şuûn**"(1) gazetesinin imtiyaz sahibi Hüseyin Baha efendi (1). Olayların aynası (1988: 7).

Ahmed Şevkiyetevdi'ettiği derdlerini(1942: 3) > Ahmet Şevki'ye **gizlice** anlattığı derdlerini (1988: 9).

Tam çıkarmakdansa rûfî nazar etdi (1942: 6) > **Tamamiyle ve tam olarak** çıkarmaktan vazgeçti (1988: 11).

Bir başka fitrata malik olmak üzere tanılır (1942: 6) > Bir başka yaratılışa sahip **bir kişi** olmak üzere tanılır (1988: 12).

Bugün **Gencinei Edebin** (1942: 7) > Bugün "**Gencine-i Edeb**" dergisinin (1988: 12).

Hayatın az meşakkatlerine mi tahammül etmişdi? Bugün yirmi iki yaşında idi; fakat bu yaşa gelinceye kadar... (1942: 24) > Hayatın az mı derdlerine **eziyetlerine, güçlüklerine** katlanmıştı? Ama bu yaşa gelinceye kadar... (1988: 28).

Tahtanın başında perişan, mahcub, mahvolmuş, kendisini kaybetmiş... (1942: 24) > Tahtanın başında perişan, utanılır, mahvolmuş **hale düşmüş**, kendisini kaybetmiş... (1988: 36-37).

3.4. Cümleye Cümle İlave Edilmesi

Fakat, heyhat... (1942: 44) > Ama ne kadar yazık **ki ne kadar yazık**... (1988: 48).

Sonuç

Şemsettin Kutlu *Mai ve Siyah*'ın 1942 baskısında üç bin üç yüz on beş (3315) değişiklik yapmıştır. Bu değişiklikler, başta değiştirmeler olmak üzere; eklemeler ve çıkarmalar şeklinde yapılmıştır. Toplamda 2721 değiştirmede; eklerde 51, kökü Arapça olan Türkçe kelimeyi Türkçe kelime ile karşılamalarda 11, kökü Farsça olan Türkçe kelimeyi Türkçe kelime ile karşılamalarda 6, Kökü Türkçe olan kelimeyi Türkçe kelime ile karşılamalarda 81, kökü Arapça olan Türkçe kelimeyi kökü Arapça olan Türkçe kelime ile karşılamalarda 3, Türkçe kelimeyi

Fransızca kelime ile karşılımlarında 2, Türkçe kelimeyi Arapça kelime ile karşılımlarında 2, Türkçe kelimeyi Farsça kelime ile karşılımlarında 2, Türkçe kelimeyi Türkçe kelime grupları ile karşılımlarında 14, Arapça kelimeyi Türkçe kelime ile karşılımlarında 929, Arapça kelimeyi Türkçe kelime Grupları ile Karşılımlarında 240, Arapça kelimeyi Arapça kelime ile karşılımlarında 97, Arapça kelimeyi Fransızca kelime ile karşılımlarında 21, Arapça kelimeyi Farsça kelime ile karşılımlarında 14, Arapça kelimeyi İtalyanca kelime ile karşılımlarında 20, Arapça kelimeyi Rumca kelime ile karşılımlarında 2, Arapça kelimeyi Moğolca kelime ile karşılımlarında 1, Arapça kelimeyi yeni bir cümle ile karşılımlarında 1, Farsça kelimeyi Türkçe kelime ile karşılımlarında 142, Farsça kelimeyi kelime grupları ile karşılımlarında 32, Farsça kelimeyi İtalyanca kelime ile karşılımlarında 5, Farsça kelimeyi Farsça kelime ile karşılımlarında 15, Farsça kelimeyi Arapça kelime ile karşılımlarında 7, Farsça kelimeyi Rumca kelime ile karşılımlarında 1, Farsça kelimeyi Soğdca kelime ile karşılımlarında 1, birleşik giilin isim unsurunun Arapça olduğu örneklerde 522, birleşik fiilin isim unsurunun Farsça olduğu örneklerde 6, Türkçe birleşik fiilin Türkçe fiille değişmelerinde 3, isim tamlamalarında 219, sıfat tamlamalarında 97, vasıta grubunda 1, birleşik isimlerde 1, sıfat fiil grubunda 12, zarf fiil grubunda 7, bağlama grubunda 15, edat grubunda 34, uzaklaşma grubunda 13, yaklaşma grubunda 14, belirtme grubunda 5, tekrar grubunda 6, isim fiil grubunda 1, Farsça kelime gruplarında 2, tamlayanın da tamlananın da değiştirilmediği tamlamalarda 12, hem tamlayanın hem tamlananın değiştirildiği tamlamalarda 11, sadece tamlananın değiştirildiği tamlamalarda 13, cümlelerde 5, kelimelerin yer değiştirmelerinde 20, Fransızca kelime gruplarında 2 değiştirmenin yapıldığı görülmektedir.

Dört yüz (400) civarında parantez içinde kelime ve terkiplerin anlamını veya açıklamasını vermiş, ayrıca altmış altı (66) dipnot düşmüştür. Ancak değiştirilen bilgilerin büyük kısmının belirtisine rastlanmamaktadır.

Mai ve Siyah romanının sadeleştirmesinde en az çıkarma metodu kullanılmıştır. Toplamda 140 çıkarmada; eklerde 45, isimlerde 4, zamirlerde 7, sıfatlarda 14, fiillerde 4, edatlar/bağlaçlarda 12, zarflarda 4, Arapça kelimelerde 20, Farsça kelimelerde 4, edat grubunda 3, sıfat tamlamalarında 3, birleşik fiillerde 4, isim tamlamalarında 3, birleşik isimlerde 1, uzaklaşma grubunda 1, tekrar grubunda 1, cümlelerde 10 çıkarmanın yapıldığı görülmektedir.

Şemsettin Kutlu, *Uşaklıgil*'in eserini sadeleştirirken ekleme yöntemine de fazlasıyla başvurmuştur. Toplamda 454 eklemeye; eklerde 86, Türkçe kelimelerde 268, Farsça kelimelerde 1, Arapça kelimelerde 26, Fransızca kelimelerde 3, İtalyanca kelimelerde 3, Rumca kelimelerde 1, sıfat tamlamalarında 20, isim tamlamalarında 11, uzaklaşma ve bağlama grubunda 1, birleşik isimlerde 3, sıfat fiil grubunda 1, tekrar grubunda 3, edat grubunda 5,

birleşik fiillerde 3, bağlama grubunda 1, aitlik grubunda 3, kelime gruplarında 6, cümlelerde 9 eklemenin yapıldığı görülmektedir.

Yazar eseri sadeleştirirken sadece Türkçenin en yalın halini yakalamaya çalışmamış, aynı zamanda eserin dilini o dönemde kullanılan günlük dile yaklaştırmaya çalışmıştır. Arapça-Farsça kökenli bazı kelimelerin Fransızca karşılığını vermiş olmasını bu şekilde yorumlayabiliriz. Eserin sadeleştirmesini yaparken en çok “değiştirme” yolunu seçmiştir. Sadece Arapça - Farsça kökenli kelimelerin Türkçe karşılıklarını vermemiş, eserin Türkçe cümle yapılarına ve eklerine de müdahale etmiştir. Bazı kelimelerin de karşılığını açıklayıcı bir şekilde vermiştir. Örneğin; *cazip* kelimesinin karşılığı için *çekici ve sürükleyici* tabirini kullanmıştır. Yazar sadeleştirme işlemini yaparken çevirdiği bazı kelimeleri parantez içinde göstermiş kimisini de göstermemiştir. Çoğu kelimeleri de parantez içinde göstermemiştir. Bu sebepten o kelimelerin Halid Ziya’ya mı yoksa yazarın kendisine mi ait olduğu anlaşılamamaktadır.

Halid Ziya, *Mai ve Siyah*’ı ilk kaleme aldığı (1897) Türk edebiyatında Servet-i Fünun akımının mensubuydu, hatta bu akımın en büyük romancısıydı. Bundan dolayı bu baskıda eserin dili dönemine göre fevkalâde anlaşılabilir öğelerle doluydu. 1942’de kendi eserinde bir tür diliçi çeviri yapan Halid Ziya, romanında belirli oranda ekleme, çıkarma ve değiştirmeler yaparak eserin dilini güncellemiştir. Ancak Türkiye’deki dil şuuru geriledikçe ve dil özleşmesi yanlış anlaşıldıkça bu baskıdaki dil de anlaşılabilir bulunmuş ve bu sefer başka bir kişi (Ş. Kutlu) tarafından romanın diline müdahale edilmiş, yukarıda da belirttiğimiz üzere o kadar çok ekleme, çıkarma ve değiştirme işlemi yapılmıştır ki artık bu eser Halid Ziya’nın bir eseri olmaktan çıkmıştır.

Kaynaklar

- AKYÜZ, Ç. (2015). Yeni Lisan, Eski Tarz: Ziya Gökalp’in Koşma ve Destanları, *Turkish Studies*. 10(4), 20.
- AKYÜZ, K. (1979). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- APAYDIN, M. (1997). Edebi Metne Yazarı Tarafından Yapılan Müdahaleler ve İrazca’nın Dirliği’ne Bu Açından Bakış. Adana: *Türkoloji Araştırmaları*, 41-67.
- ARSLAN, F. (2011). Dil İçi Çeviri ve Gençliğe Hitabe. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18(1), 128.
- BEKTAŞ, S. (2008). *Dil İçi Çeviride Kültürel ve Dilsel Değişimden Kaynaklanan Çeviri Sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- BERK, Ö. (2005). Dil İçi Çeviriler ve Mai ve Siyah. *İÜEF Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Dergisi*, Dilbilim, XIV, 141-142.
- DOĞAN, E. (2011). Dil İçi Çevirisi ve Mehmed Rauf’un Eylül Romanında Yaptığı Dil İçi Çevirisi Üzerine. *Türkbilig*, 21, 4.

- DOĞAN, E. (2012). *Türkçe Cümle Bilgisi I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ERGÜZEL, M. M. (2007). *Diller Arası ve Dil İçi Çeviri ile Şiveler Arası Aktarma Mantığı Üzerine*. İstanbul: Dil ve Kültür Üzerine Yazılar, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 71-81.
- GHANOONI, A. R. (2012). A Review of the History of Translation Studies, *Theory and Practice in Language Studies*, 2(1), 77-85.
- GILSON, E. (1969). *Linguistique et Philosophie*. Paris, Librairie Philosophique J. Vrin.
- GÖKTÜRK, A. (1978). Yazınsal Çeviride Metin-Ötesi Anlam İlişkileri, *Türk Dili*, (Çev. Sorunları Özel Sayısı). 322, 60.
- KARAKAYA, A. (2004). Çeviride Dil Meselesine İçeriden Bir Bakış: Çeviri Sürecinde ve Eğitiminde Dil İçi Çeviri, Sakarya: *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü, Uluslararası Çeviri Sempozyumu Bildirileri*, 11-12, 255-256.
- KOLCU, A.İ. (2005). *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Ankara: Salkımsöğüt Yayınları
- TDK. (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORNING ZETHSEN, K. (2009). Intralingual Translation: An Attempt at Description, *Meta: Translators' Journal*, 54(4), 795-812.
- KUDRET, C. (1979). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman-I, Tanzimattan Meşrutiyete Kadar (1859-1910) İnceleme ve Örnekler*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- ÖZBALCI, M. ve KARACA, A. (2006). *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- PARLATIR, İ., ENGINÜN, İ., HUYUGÜZEL, Ö. F., ERCILASUN, B. ve SÜTÇU, T. (2013). Yeni Lisan Hareketi'nden Ölümüne Kadar Türk Basınında Ziya Gökalp. *Turkish Studies*, 8(9), 2297.
- TANPINAR, A. H. (1969). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- TEPELİ, Y. (1999). *Halit Ziya'nın Mai ve Siyah'ta Yaptığı Sadeleştirme Üzerine Bir İnceleme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- TIMURTAŞ, F. K. (1963). *Dil Davası ve Ziya Gökalp*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- UŞAKLIGİL, H. Z. (2001). *Mai ve Siyah*. (Haz. Enfel DOĞAN). İstanbul, Özgür Yayınları.
- UŞAKLIGİL, H. Z. (1942). *Mai ve Siyah*. (Yay. İbrahim HİLMİ). İstanbul: Hilmi Kitabevi
- UŞAKLIGİL, H. Z. (1988). *Mai ve Siyah*. (Haz. Şemsettin KUTLU) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- VARDAR, B. (1978). Dilbilim Açısından Çeviri. Ankara: *Türk Dili*, (Çeviri Sorunları Özel Sayısı), C. XXXVIII, 322, 66.